

МОВА ЯК ЧИННИК ІСНУВАННЯ І РОЗВИТКУ НАЦІЇ, ВПЛИВ ВНУТРІШНІХ МОВНИХ ПРОЦЕСІВ НА ВИВЧЕННЯ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ ІНОЗЕМЦЯМИ

Ворона Н.О., викладач

За сто останніх років багато що змінилося в мовному і національному питанні в Україні. І якщо підходити до цього з формальної точки зору (статус української мови як державної, закон про мови в Україні і т.п.), то мовну проблему можна було б вважати вирішеною. Але об'єктивна реальність свідчить, що статус державної мови задекларовано, але повною мірою не забезпечено, українська мова так і не стала консолідуючим чинником для нації, а ставлення до неї в окремих регіонах сучасної України принципово не відрізняється від колишнього імперського, продовжуються політичні спекуляції на мовному ґрунті, ставиться під сумнів необхідність функціонування єдиної державної мови і т.д. Все це є свідченням того, що вирішення мовно-національних проблем залишається надзвичайно актуальним.

Говорячи про поняття нації, слід звернути увагу, що не існує певної кількості обов'язкових для всіх націй чинників їх існування. Це пояснюється насамперед тим, що для різних націй процес формування відбувався на різних етапах їх суспільно-політичного розвитку і мав свої специфічні передумови.

З теоретичного погляду відсутність уніфікованих ознак нації дає підстави стверджувати, що мова не є обов'язковим чинником їх існування. З погляду практичного, оскільки національна свідомість дуже часто ґрунтується на етнічній мові, втрата цієї мови може зруйнувати і національну свідомість. Українська нація формувалась в умовах бездержавності, коли мова і культурні традиції залишились єдиними об'єктивними національними ознаками. Минуло більше ста років з часу, коли відомими мовознавцями (О. Потебнею, С.Єфремовим, А.Кримським та ін.) неодноразово піднімалося питання про надзвичайну важливість національної мови як чинника існування і розвитку нації, але мовне питання в Україні залишається нерозв'язаним. Українська мова формально запроваджена в середніх і вищих навчальних закладах, але не в усіх регіонах України. Крім того, якість її викладання далеко не завжди є високою, а неусталеність мовних норм, що відображена в підручниках, словниках, мовленні дикторів центральних телевізійних каналів, багатьох радіопрограмах дезорієнтує як викладачів, так і студентів, не надає можливості мати

необхідні мовні еталони. Особливо актуальною ця проблема є для студентів-іноземців, для них відсутність нормальної, а часто й будь-якої мовної практики є просто згубною.

Викладачі української як іноземної не просто допомагають студентам засвоїти граматичні норми, вони готують студентів до мовленнєвої діяльності. І навпаки, мовленнєва діяльність повинна забезпечити остаточне засвоєння граматичних норм. Якщо щого не відбувається, то вивчення української мови іноземцями є неповноцінним. Пристосовуючись до несприятливої мовної ситуації, студенти-іноземці часто переходять у побуті на російську мову, з якою в нашому мовному середовищі теж не все гаразд, тому що переважна більшість мовців замість літературної мови використовує суржик, тобто суміш двох мов, мовний покруч, без додержання норм літературної мови.

Про причини виникнення суржику, про його згубний вплив на обидві мови, про можливі шляхи подолання цього шкідливого явища почали говорити лише останнім часом, хоча виник він досить давно, а поширення набув ще наприкінці XIX сторіччя. В 1970 році про суржик спробував серйозно заговорити Б. Антоненко-Давидович, але тоді його праця «Як ми говоримо» була швидко заборонена.

У дев'яностих роках суржик став, нарешті, об'єктом лінгвістичного аналізу. Одна з перших його дослідниць Олександра Сербенська, упорядник посібника з промовистою назвою «Антисуржик», розвинула погляд Б. Антоненка-Давидовича на досліджувану субмову як zdegradovanу під тиском русифікації форму українського мовлення, підкресливши, крім лінгвістичного, психологічний аспект його негативного впливу на свідомість. Суржик в Україні є небезпечним і шкідливим, бо паразитує на мові, що формувалась упродовж віків, загрожує змінити мову.

Серед невтомних борців з негативними мовними явищами такі відомі мовознавці як О Пономарів, І. Фаріон. Але їх зусилля часто не сприймаються можновладцями, від яких насамперед і залежить мовна політика в Україні. Допоки в Україні не буде діяти «Закон про мови», допоки не будуть розроблені спеціальні освітні програми, спрямовані на викорінення суржику, праця окремих ентузіастів залишатиметься голосом волаючого в пустелі. Таке становище української мови не сприяє її вивченню ані українськими студентами, ані іноземцями, шкодить авторитету нашої держави, не сприяє українській самосвідомості й патріотизму.